'Kunst mág niet behagen'

***'Hoe crapuleus het licht op het tempermes (dat de verzameling van harten in scherven met kerven doorsnijdt) - Kabinetportretten':* ziedaar de titel en de ondertitel van een overzichtstentoonstelling van het beeldend werk van Pjeroo Roobjee. De expositie loopt van 23 juni tot 29 juli in kunstplatform De Zebrastraat in – je kunt het zo gek niet bedenken - de Zebrastraat in Gent.**

De titels van Roobjees schilderijen wijzen erop dat er, ondanks de werkelijkheid, al eens gelachen mag worden. Neem nu '*Het is niet omdat je doof bent dat je met je gat bloot moet liggen, Ludwig Van Beethoven*' of '*Wie zijn toch al die wijven die denken koffie te hebben gedronken met Roobjee?!*' Lachen moet nu ook weer geen gewoonte worden, het moet je zo nu en dan vergaan, zeker ten overstaan van kunst. Pjeroo Roobjee maakt geen plaatjes die mooi bij het gemiddelde designinterieur kleuren, integendeel: zijn beeldend oeuvre vloekt, het misstaat met opzet. Ter illustratie van 's mensen grandguignoleske natuur, en meteen ook van onze ware beestenaard, maakt de schilder met enig genoegen gebruik van een kleurenpalet dat soms aan de bruinen van de beerput herinnert, en een andere keer aan de giftige groenen die de buik van nare kruipdieren kenmerken, kwakers en sissers die met veel misbaar in gistende poelen paren alvorens ze elkaar de strot overbijten met meer tanden dan je ze, op grond van je onvoltooide studie biologie, zou nageven.

Ik bevind me ten huize van Pjeroo Roobjee - schilder, schrijver, causeur en algeheel kunstenaar - en zijn vrouw Leentje Zwaenepoel, die er vanzelfsprekend ook mag wezen. In de keuken van de voormalige directeurswoning van de *Ancienne Usine Tissus Frères Meunier* tikt en koekoekt een koekoeksklok. Het is maandagmiddag in Ellezelles in Henegouwen, *au coeur du Pays des Collines*, en alles lijkt rustig.

PJEROO ROOBJEE « In deze uithoek van het Walenland verloopt alles vrij *smooth*. Geen nijd, geen taalstrijd, laat staan ergere wrijvingen: hier wonen veel Vlaamse inwijkelingen, maar geen Waal die je dat verwijt. Hier laat men elkander makkelijk leven: er heerst een mentaliteit *van vroeger*, of toch een sfeer van wat we, aan de keukentafel gezeten, met een zeker gemak *vroeger* noemen.»

HUMO Die 'mentaliteit van vroeger', zoek je die bewust op?

ROOBJEE « Niet helemaal bewust, maar ik heb wel een hang naar een soort Arcadië, dat een beetje aan vroeger refereert, en er enigszins groen uitziet, zonder al te zeer verkaveld te zijn. Deze streek is natuurlijk niet van verkavelingsdrift gevrijwaard, maar alles gebeurt hier met vertraging – de mensen zijn hier trager, behulpzamer ook en, om eens een rare term te gebruiken, minder *rechts* van nature dan benoorden de *schreve*.

» 't Is heel raar wat zo'n macadamweggetje – zo ziet de taalgrens er hier uit – kan demarqueren: wereldjes van verschil. Er is hier veel meer opvallende armoede, of wat exegeten *vierde wereld* zouden durven noemen, maar die misère lijkt de samenhorigheid alleen maar te versterken. Altijd staat men gereed om een feest uit de grond te stampen, óók om al feestend veel leed te vergeten, denk ik. 't Is volkse solidariteit van lang geleden, die doet denken aan het genoeglijke leven ten plattelande dat wij ons uit Franse zwart-witfilms uit de jaren vijftig herinneren: Marcel Pagnol, zou je kunnen zeggen, na aftrek van het Middellandse Zeeklimaat welteverstaan.»

Gevonden edelspijs

HUMO Je bent een geboren stadsjongen, een Gentenaar, maar het grootste deel van je leven heb je zo afgelegen mogelijk gewoond en gewerkt, in oordschappen als Poeke, Hansbeke en Zegelsem. Hoe kwam dat?

ROOBJEE « In mijn prille jeugd, toen mijn vader op het dwangmatige af almaar verhuisde, kon ik dromen van de beregende kasseisteentjes van Gent, ter hoogte van het Sint-Pietersstation. Maar mettertijd is het heimwee naar het stadsleven helemaal verdwenen. Dat komt misschien ook wel omdat *in ballingschap leven* tegenwoordig niet meer mogelijk is. In geval van heimwee naar de stad, en naar het opwindende leven aldaar, springt Leentje in de auto – 'Adèle, breng mij naar een oord des verderfs waar de rock-'n-roll voor het rapen ligt!' - en weldra transporteert ze me naar de Fiere Stede, of naar Antwerpen of Brussel. Binnen een uur is die klus geklaard.

» Eigenlijk ben ik nooit naar het platteland *gevlucht* - er was geen sprake van een welbewuste *retour à la nature*. Kijk, toen ik jong was, dacht ik dat het centrum van de wereld zich op de Korenmarkt bevond en zich uitstrekte tot de Kuiperskaai *(indertijd dé uitgaansbuurt van Gent, red.)*. Ik wilde dicht bij die oorden van plezier wonen, maar een vaste stek in die buurt, een plek mét ruimte voor een schildersatelier, was voor mij onbetaalbaar. Dát was de reden waarom ik de stad heb verlaten.

» Mijn schoonvader was destijds een soort rentmeester bij een rijke familie in Poeke die een vervallen kasteel bezat. Daar konden we intrekken, en reken maar dat die stap snel was gezet. Dat was een paradijs voor mij – 't was alsof ik in dat bezielde decor ineens een mooie rol speelde, en het moet gezegd: ik acteer graag. Mijn leven is ten dele gericht op het spelen van mooie rollen, om zelf niet ten onder te hoeven gaan. Wat dat betreft is zo'n kasteel, hoe vervallen ook, natuurlijk gevonden edelspijs, hè.»

HUMO Je vader heeft een chaotisch en alles behalve honkvast leven geleid – hij was een schoolvoorbeeld van twaalf ambachten, dertien ongelukken. Heb je hem dat ooit kwalijk genomen?

ROOBJEE « Neen, maar dat eeuwige verhuizen was soms een klein beetje lastig. Toen ik het leven van een jongeling begon te leiden, had ik behoefte aan vriendschappen die langer dan een week konden duren. Ineens had mijn vader dan weer de onweerstaanbare aandrang om halsoverkop honderdvijftig kilometer verderop te gaan wonen.»

HUMO Probeerde hij zijn ongedurigheid ooit te verantwoorden?

ROOBJEE « Dat geloof ik niet. En wij stelden er ook geen vragen over. Hij kwam thuis en sprak: 'Formidabel! Ik heb mijn werk opgegeven, en morgen zitten we dáár en dáár. Pak de valiezen!' Mijn moeder zat wel enigszins anders in elkaar, maar toch volgde ze mijn vader altijd weer: dat vreemde kind dat nooit tot een volwassene, niet eens tot een jongmens is uitgegroeid. Hij leefde in een volstrekt kinderlijke wereld – hij kón niet anders dan in zo'n wereld leven. Maar ik heb hem er nooit om vervloekt. Ik denk dat ik hem volkomen begrijp, en dat ik hem toen ook al volkomen begreep, al hebben we nooit meer dan twintig alinea's met elkaar gewisseld.»

HUMO Jullie waren geen praters.

ROOBJEE « Niet bepaald, al kon mijn vader zeer uitbundig zijn, maar over de ongemakken of de turbulenties van het zielement zweeg hij. Alles ging op in een blijde toon.

» Ik ben ervan overtuigd – ik heb dat eigenlijk altijd al beseft – dat hij geen weet had van wat wij doorgaans de werkelijkheid noemen, bij klaarlichte dag. Hij leefde in een volkomen naïeve wereld: zijn particuliere universum. En uiteraard was hij ook zeer egocentrisch, anders had hij die strapatsen nooit aangedurfd. Zoals in een jongensboek riep hij op een dag dat hij trambestuurder wilde worden, niet in Gent, maar uitgerekend in Amsterdam. Hij begon zonder voorafgaande waarschuwing met een parfumfabriek, en in zijn verbeelding groeide die uit tot een onderneming waarbij het wereldomspannende zakenimperium van **Coco Chanel** zou verbleken. Zijn parfumfabriek bleek dan een tochtig schuurtje te zijn, ergens tussen Amsterdam en Haarlem. Het merkwaardige is dat hij telkens weer zonder al te veel kleerscheuren uit die wilde wanen en begoochelingen tevoorschijn kwam. Ik denk dat zijn manier van leven, die toen ook al hachelijk was, nu uitgesloten zou zijn.

» Ooit werkte hij als jongste, tevens enige bediende in een brouwerijtje aan de Dahliastraat in Gent. De eigenaars, meneer en mevrouw **Deloze**, burgermensen, hadden geen kinderen, en ze beschouwden hem als hun eigen zoon. Ze dachten: 'Ooit zal hij de brouwerij leiden,' maar zoals gebruikelijk had hij er op een dag genoeg van. Die mensen waren zo lief voor hem dat ze hem nog een afscheidscadeau wilden geven: 'Charelke, waarmee kunnen we u een plezier doen?' Hij vroeg of hij de *pupiter*, de lessenaar waaraan hij daar zijn werk had gedaan, mocht meenemen. Van die *pupiter* heeft hij een poppenkast gemaakt. En even later ging hij met een handkar de boer op om poppenkast te gaan spelen – ineens was hij dus professioneel poppenspeler, je houdt het niet voor mogelijk. Hij begon van de ene dag op de andere een uitleenbibliotheek in het huis van zijn schoonouders, en even later schreef hij zich in bij de *International School* van weetik-veel om privédetective te worden. Dat is hij ook geworden, en hij heeft die professie een tijdlang met enig succes uitgeoefend.

» Maar als iets dreigde te lukken, of het zag ernaar uit dat het zou mislukken, dan kapte hij er meteen mee: ziedaar de nukken en de grillen van een kinderlijke ziel. Dan kwam hij terug naar Gent, om in het huis van zijn schoonouders zijn wonden te likken. En het duurde niet lang of hij zat weer op iets anders te broeden.

» Aan het eind van zijn leven – hij was maar even in de vijftig toen hij stierf – zei hij me: 'Stel dat jij een ▶

tearoom aan de kust zou openen, hoe zou je die dan noemen?' Ik kon zien dat hij ziek was, en ik zei: 'Jij gaat toch niet wéér...' Maar 't was al te laat. Het duurde niet lang of ik maakte de opening mee van zijn tearoom, waar hij met wafels met *crème fraîche* en croque-monsieurs doende was. Een paar maanden later ging ik er met vrouw en kinderen nog eens naartoe, maar hij bleek de zaak alweer overgelaten te hebben.»

HUMO Denk je dat je naar je vader aardt?

ROOBJEE « Ten dele, al zal ik me nooit buiten de vakgebieden begeven waar ik een klein beetje, en met vallen en opstaan, voor gemaakt ben. Leven zoals hij heeft geleefd, lijkt toch iets te vermoeiend voor deze jongen.

» Nu, dat ik op mijn manier ook een eigen wereld heb gecreëerd is een teken van verwantschap met mijn vader, maar mijn moeder speelt er ook een niet onaanzienlijke rol in. Zij was een zeer theatrale figuur, die in gedachten allerlei werelden schiep waarin ze voorname rollen speelde. Als ze familieverhalen vertelde, had je gezworen dat ze in rechte lijn van niemand minder dan de Coburgs afstamde. Ze creëerde voortdurend stelsels ten eigen bate, zal ik maar zeggen, maar in tegenstelling tot mijn vader voerde ze haar fantasieën niet uit. Zij vroeg zich wel eens af: 'Waar moet dit eindigen?'»

De Grootste Oorlog

HUMO Was jij het soort kind dat aan één stuk door zat te tekenen?

ROOBJEE « Ik tekende vaak en veel, aan de keukentafel. Uit vrije wil ging ik toen ik tien was naar de avondschool van de academie. Mijn grootvader van vaderskant tekende ook bijzonder fraai...»

HUMO Toen ik je begin jaren negentig interviewde, noemde je hem zelfs 'de Michelangelo van de Meelstraat'.

ROOBJEE « En daar neem ik geen woord van terug. Hij tekende uiteraard heel anders dan ik, volgens de academische eisen van zijn tijd: hij had veel aanleg en veel zelfdiscipline.

» Mijn grootvader kwam uit een straatarm gezin: zijn moeder was een weduwe, achtergebleven met drie wonderlijk mooie dochters en een wonderlijk mooie zoon. Die wel naar de academie mocht, maar in zijn tijd kon dat niet blijven duren: hij moest naar de vakschool om *pas-*

(Klaas Koppe/ANP)

'De maatsch pij verander moet de betrachting va kunst blijven (foto: Saint-Amour 1994 Roobjee recl staand in he midden, voo hem Claus, F en Joop Sch huizen)

werker te worden. Hij heeft twee ongelooflijke portretten van zijn ouders gemaakt, maar die zijn helaas verloren gegaan in één van de talloze verhuizingen van mijn ouders. Het enige tastbare wat van zijn talent overgebleven is, zijn een paar documenten waarop je zijn bijzonder mooie handschrift ziet – een verbazend handschrift voor iemand die zo weinig geletterd was.»

HUMO Wanneer begon je je te realiseren dat beeldende kunst zeer belangrijk zou worden in je leven?

ROOBJEE « Tekenen, schilderen en schrijven zijn in mijn leven altijd al belangrijk geweest. Nog voor ik kon schrijven, tekende ik scenario's voor de poppenkast of voor toneeltjes. Ik moest dus niets *worden* – ik *was* het, bij wijze van spreken. Ik weet ook nog dat mijn prille, nauwelijks ontloken kunstenaarschap al met heel veel arrogantie gepaard ging: als de buurvrouw aanliep en even stilstond bij mijn tekeningen, vond ik het maar normaal dat ze zich er bewonderend over uitliet – ik vond dat mijn werk haar aandacht verdiende.»

HUMO Je bent geboren in 1945. Wat is je bijgebleven van de nasleep van de oorlog, van je prilste kindertijd dus?

ROOBJEE « Stukgeschoten huizen die opnieuw werden opgebouwd, schrapnels tussen het puin. En later, toen ik al één en ander aan elkaar kon vastknopen, de cowboyverhalen, en de stiltes van diegenen die ineens zwegen als het over de oorlog ging. En mijn grootvader, een oudgediende van de *Groote Oorlog*, die, hoewel hij een man van weinig woorden was, met enige heftigheid tegen mijn vader zei dat de Tweede Wereldoorlog maar niks was in vergelijking met de krijg die *hij* had doorgemaakt. Die verhalen, en de oorlogssfeer die diep in de jaren vijftig nog altijd in de huizen hing, zijn voor mij een enorme voedingsbodem geweest.»

HUMO Je verwerkte vanaf de vroege jaren zeventig nazisymbolen in je werk, wat toen *risky business* was, ook al stak je dan de draak met de nazikopstukken.

ROOBJEE « Nu kan alles, maar inderdaad: toen was dat echt niet *comme il faut*. Onze joodse vrienden – in mijn jeugd zaten daar heel wat collectioneurs bij – konden het beeld van Hitler in een schilderij niet verdragen, hoe potsierlijk en onflatteus ik de Führer ook had afgebeeld, hoe duidelijk *anti* mijn schilderijen ook waren. Mijn bedoeling was toen: pamfletachtige schilderijen maken – als je dat wil doen, moet je met symbolen voor de dag komen die niet van de geringste zijn. Ik was in die tijd ook een fel tegenstander van wat Frankrijk in Algerije aanric maar een Frans soldaat schild die dan het Kwaad van de We moest symboliseren, leek me minder efficiënt dan een nazil stuk zo cru en liederlijk mogelij te beelden.»

'HET IS MOEILIJK EEN WIJSGEER TE ZIJN IN DIT LOZE TIJDSGEWRICHT'

Klotsend zielementje

HUMO Je bent een exponent va generatie waaraan de jaren ze hun renommee te danken hebl Wanneer begon je te voelen da verandering op til was?

ROOBJEE « Het einde van de ja vijftig en het begin van de jaren tig herinner ik me als volstrekt zig. Er drong niets door in de vincie. Dat veranderde enigs toen ik door toedoen van mijn va in Amsterdam ging wonen: daar ik bijvoorbeeld de nieuwste ku ontwikkelingen in het Stedelijk seum.

» Nadien ging ik weer aan de demie van Gent studeren, waar il kreeg van de schilder Jan Burss Die was in New York geweest, en vonden wij onvoorstelbaar, w hoe onbereikbaar ver was New niet? Gaandeweg voelde ik iets k sen in mijn jonge zielementje, dat gevoelsmatig op veranderin nieuwe tijden wees. Ik zeg wel: voelsmatig, want een rationeel ces was het absoluut niet. En p braken die nieuwe tijden aan kwam, op volle kracht, ineens alles binnengezeild in de twe helft van de jaren zestig, en duurde niet lang of we konde onder geestesgenoten over mee ten.»

HUMO Je was ook een contest toen, zelfs medestichter van de kabouterbeweging in Vlaanderen. Denk je dat je nog steeds in de contramine bent?

ROOBJEE « 't Is de aard van het beestje. Maar als je vroeger in de contramine was, riskeerde je afgestraft te worden, zoals het hoort. Nu lijkt iedereen het met iedereen eens te zijn, zo van: 'Ach, we zijn allemaal jong geweest.' Men vindt hypocrisie te allen kante hinderlijk, maar men is er natuurlijk niet minder hypocriet om: de goegemeente bestaat nog steeds. Ik vind dat kunst moet choqueren, en er is tegenwoordig veel zogenaamd choquerende kunst, alleen: 't is zuiver het beeld dat choqueert, het plaatje aan de oppervlakte. Een diepere grond is er volgens mij niet. Wat tegenwoordig in de gemiddelde tentoonstellingscatalogus staat, kun je evengoed in *Knack Weekend* zien: volkomen ongevaarlijk dus, en volledig gerecupereerd.»

HUMO Je noemt deze tijd graag 'het loze tijdsgewricht'.

ROOBJEE « Vroeger had je stroom en tegenstroom. Daar merk ik nog maar weinig van. Naar de verkiezingsuitslag in Vlaanderen te oordelen is poujadisme tegenwoordig perfect mogelijk – het wordt om zo te zeggen geaccepteerd. Daar komt nog bij dat de virtuele wereld het steeds meer van de werkelijkheid lijkt over te nemen. Ik denk dat het in deze tijden zeer moeilijk is om wijsgeer te zijn. Dat neemt niet weg dat ik en enkele geestesgenoten nog steeds tegen die tijdgeest kunnen reageren, in het volle besef dat de recuperatie oneindig veel groter is dan vroeger.»

HUMO *'Kunst en kunstenaars, schrijvers en poëten, zij zullen nooit de maatschappij veranderen, al moet zulks hun betrachting blijven,'* heb je geschreven.

ROOBJEE « Ik zie dat men ook dié betrachting aan de kunst probeert te onttrekken, terwijl het voor mij dé betrachting moet blijven: als we ons neerleggen bij de zinloosheid, dan zullen we alleen maar loze beeldjes maken. Dan blijven we steken in het prentje *an sich*.»

HUMO Wat voelde je toen de droom van de jaren zestig voorbij was?

ROOBJEE « Ik ben er niet aan ten onder gegaan. En ik kan er nog altijd niet goed tegen als er geringschattend wordt gedaan over die jaren zestig. Ik zal altijd wel een kind van die tijd bleven, meer nog: daar wil ik zelfs voor tekenen.»

HUMO 'De verbeelding aan de macht' blijft een mooie gedachte.

ROOBJEE « Jazeker, maar een begrip als 'verbeelding' wordt tegenwoordig ook grif gebruikt door Noël Slangen en lieden van die strekking. Zo zie je maar.»

De hoer Rembrandt

HUMO Door je overzichtstentoonstelling zul je allerlei schilderijen terugzien die wellicht al tijden aan je oog onttrokken zijn. Wat zul je er nu in zien, denk je?

ROOBJEE « Kindertjes met hun gebreken. Ik *vermoed* dat ik die gebreken zal zien, maar ik zal mijn werk met zeer veel liefde aankijken, en ik hoop ook met zeer veel bewondering voor de jonge gast die dat allemaal heeft klaargespeeld. Dat zal deugd doen.»

HUMO Hebben al je schilderijen een specifieke aanleiding, ik bedoel: een andere aanleiding dan de wil of de zin om een schilderij te maken?

ROOBJEE « Ja, maar 't gaat soms om uiterst particuliere gevoelens, die daarom niet minder nobel of warm zijn: sentimenten aangaande de geboorte van mijn kinderen Remco en Merel bijvoorbeeld, of met betrekking tot mijn schoon lief Leentje. Ik heb ook schilderijen gemaakt vanuit mijn ongelofelijke jaloezie jegens bijvoorbeeld Rembrandt, of vanuit de identificatie met Rembrandt om die jaloezie juist meester te worden. En dan stel ik deze Van Rijn voor als een moederlijke hoer die mij ter wille is.

» Eigenlijk hoop ik de smalle aanleiding van sommige van mijn schilderijen te vergeten. Als jonge veertiger heb ik tijdens mijn retrospectieve in Antwerpen al vastgesteld dat ik me maar van de helft van de schilderijen die daar hingen de ontstaansgeschiedenis, het vallen en opstaan, kon herinneren. Ik kon er dus enigszins vervreemd maar met een zuiver oog naar kijken, zodat ik een zuiver picturaal en plastisch object zag, zonder al de zever die errond hangt. Dan kon ik naar eer en geweten zeggen: ''t Is convenabel' of ''t Is slecht, maar zo slecht heb ik het waarschijnlijk ook willen schilderen.'»

HUMO Nu je het zegt: je hebt nooit willen behagen met je kunst, hè?

ROOBJEE « Neen, want behaagzucht kan nooit ofte nimmer iets met kunst te maken hebben. Zodra ik het gevoel krijg dat ik iets moois aan het maken ben, wil ik er met de grove borstel overheen. Ik heb veel schilderijen vernietigd omdat ik vreesde dat ze zouden kunnen behagen.»

HUMO Als je over je kunst schrijft, heb je het vaak over demonen. Wie of wat zijn die in jouw geval?

ROOBJEE « Ach, ieder mens die een beetje leeft, een beetje vibreert, kent die demonen. Ze hebben niets te maken met een alledaags verdriet dat gebaseerd is op alledaagse mislukkingen. Ik claim de exclusiviteit niet: mijn demonen zijn dezelfde als die van bijvoorbeeld Soutine of Toergenjev of een nobele onbekende wiens werk zo goed als onopgemerkt bij het *Davidsfonds* is verschenen.»

HUMO Demonen zijn ook kwelgeesten.

ROOBJEE « Ja, maar zonder die kwelgeesten maakt de kunstenaar alleen maar licht creatieve invuloefeningen, waardoor hij volgens mij eigenlijk ophoudt een kunstenaar te zijn.

» Je moet die demonen niet bestrijden, maar je moet er wel mee kunnen omgaan. Dat valt niet altijd mee, en dan lijd je eronder, en je omgeving ook. Ik kan in zak en as zitten, maar 't mag niet te lang duren – 't mag in geen geval tot een ziektebeeld uitgroeien. Ik heb mij absoluut nooit een *maudit*, een verdoemd kunstenaar, gevoeld, ook al voel ik me tot *maudits* aangetrokken.»

HUMO Ben je in artistiek opzicht ooit in het slop geraakt?

ROOBJEE « Neen. Kijk, ik heb een zo groot mogelijke vrijheid tot mijn beschikking – dat heb ik ook altijd gewild. Maar met die grote *liberteit* moet je natuurlijk oppassen. Ofwel komt ze neer op alle dagen vakantie, ofwel op alle dagen drama en jammeren en klagen, zo van: 'Het gaat niet, het gáát niet.' Dus: zelfdiscipline is aangewezen. En goed alleen kunnen zijn, en dus niet al te veel geneigd de massa op te zoeken.

» Ik wil bovenal een vrij mens zijn, of toch een 'vrij mens'; ook daarvoor heb ik ooit een kunstopleiding gevolgd. Ik heb dan ook nooit begrepen dat mensen die dezelfde opleiding hadden gevolgd daarna op een vergulde stoel gingen zitten om wat zij geleerd hadden te doceren aan anderen, tot maagzweer en hartkwaal erop volgden. 'Het kunstenaarschap is een levenshouding': we hebben het vaak gehoord, en volgens mij is het nog waar ook. Maar wat voor levenshouding is het als de kunstenaar van meet af aan een bestuursfunctie ambieert in een hogeschool voor beeldende kunsten?»

'WAT TEGENWOORDIG IN DE GEMIDDELDE TENTOONSTELLINGSCATALOGUS STAAT, KUN JE EVENGOED IN *KNACK WEEKEND* ZIEN'

HUMO Er moeten toch docenten zijn?

ROOBJEE « Jazeker, maar een docent moet volgens mij vooral vragen proberen te beantwoorden, géén visies doordrukken, en vooral niet rondsloffen op weg naar het einde. Pas op, ik ben altijd wel graag gastdocent geweest aan bijvoorbeeld het Hoger Instituut in Antwerpen.»

Plebs onder de kerktoren

HUMO Laten we het eens over je literaire werk hebben: je hebt een zeer particuliere variant van het Nederlands ontworpen, nagenoeg een eigen taal.

ROOBJEE « Dat zegt men, maar mijn betrachting is: altijd *le mot juste* te gebruiken. En tegelijk ook alle stappen en tussenstappen die erheen leiden *(lacht)*.»

HUMO De tijd waarin je romans zich afspelen, vind ik ook allermerkwaardigst. 't Is een verleden dat vaagweg aan het interbellum doet denken, en even vaagweg aan de laatste jaren veertig en de beginjaren vijftig van de vorige eeuw, maar 't is vooral een onbestemde tijd, waarop je niet zomaar de vinger kunt leggen.

ROOBJEE « 't Is een verleden dat nooit heeft bestaan, en nooit heeft kúnnen bestaan – een tijdloos Arcadië, om nog eens een versleten Roobjeewoord van stal te halen. Iemand heeft ooit een scriptie over mijn literair werk geschreven, en die ging onder andere over wat er zoal *niet*

voorhanden was in mijn boeken: geen telefoon, geen televisie, nauwelijks een auto, tenzij een verloren gereden oud Fordje op een landwegel. 't Is een tijd die mij aan de epoque van mijn kindertijd herinnert, en toch ook weer niet. Alles lijkt zich een halve meter boven de begane grond af te spelen – 't is iets dat aan de werkelijke historie lijkt te ontsnappen.

» 't Zal wel allemaal met mijn particuliere mythologie te maken hebben, die ook in mijn schilderijen tot uiting komt. Veel van mijn schilderijen vertellen óók, of tenminste: die indruk wekken ze, maar 't is al met al beter ze te ondergaan dan ze proberen te begrijpen. Mijn oeuvre schijnt merkwaardig te zijn, ja *(lacht)*.»

HUMO In de jaren negentig werden je romans door Van Halewyck uitgegeven, maar ineens hield die samenwerking op, zodat je zonder uitgever zat. Dat is je vaker overkomen in je schrijversleven.

ROOBJEE « Inderdaad, maar merkwaardig genoeg heb ik ondertussen alweer andere uitgevers – let op het meervoud. Het antiquariaat Demian in Antwerpen zal in september twee boekjes van mijn hand het licht doen zien, en – nog merkwaardiger – een tijd geleden ontving ik een mooie brief van Querido, waaruit belangstelling voor mijn literaire werk bleek. Ik heb mij ondertussen al aangemeld bij die Amsterdamse uitgeverij: ik zat er wel op een stoel, maar ik moest de hele tijd oppassen dat ik er niet afviel van verbazing. Hoe heet die mens van Querido nu ook weer? Namen! Dat machtige brein van mij is helemaal verdwenen. Toen dat brein jonger was dan veertig, had je snel geweten wie ik bedoelde, met naam én toenaam *(lacht)*.

» Dat **Van Halewyck** ermee ophield mijn werk uit te geven, was een beetje pijnlijk. Het laatste voorstel dat ik daar in Leuven te horen heb gekregen, was: 'Jij, die zoveel bekende mensen te vriend hebt, zou je geen boek over die vrienden kunnen schrijven?' Daarbij val je toch van je stelten? Ik dacht: 'Heb ik hier met de uitgever van almanak *De Druivelaar* te maken?' We móéten zo nu en dan zeuren in dit loze tijdsgewricht, nietwaar, **Rudy**?

» Als oud-barricademan denk ik dat de Van Halewyck van Kritak iemand anders was dan de Van Halewyck van nu: de tijdgeest zal daar wel voor iets tussenzitten. Alles wordt opgeofferd aan cijfers – dat zie je overigens ook in de media: Radio 3 moest ineens Klara worden, en Radio 1 gaan ze binnen afzienbare tijd ook aanpassen aan de zogenaamde eisen van de tijd. Het is de platvloerse markt die steeds meer gehoor krijgt, en daarmee bedoel ik: het forum van het plebs van onder de kerktoren. Het wordt als plebs *bevestigd* in de media. Eigenlijk ga ik ervan uit dat we, als we dan toch iets te zeggen zouden hebben, de mensen moeten confronteren met een wereld die toch nog iets anders is dan de wereld waarin ze dag in dag uit moeten ploeteren. Dat gebeurt volgens mij, onder druk van die vervloekte cijfers, steeds minder.»

Teenager van de week

HUMO Kun je in cijfers over je beeldende kunst denken? Kun je er makkelijk de economische waarde van bepalen?

ROOBJEE « Ik ben geen kleine kruidenier, maar ook geen geldwolf. Over mijn vraagprijs kan altijd *geraisonneerd* worden. En ik laat ook toe dat iets in termijnen wordt betaald. Een vetpot is het niet: ik zit zo nu en dan aan de grens van de armoede, maar dat is een ander verhaal, waar we het, tijdens dit gezellig samenzijn, niet over moeten hebben.»

HUMO Je hoort steeds vaker dat het economische succes van een beeldend kunstenaar in hoge mate afhangt van de marktstrategieën van de galerie die zich over hem ontfermt. Is dat volgens jou waar?

ROOBJEE « Ik geloof niet dat het louter een kwestie is van: 'We gaan onze maat hier even lanceren.' De schilder die vandaag de dag in economische zin succes heeft, zal wel een waarde, een oog, een hand en een ziel hebben die aan deze tijd appelleren. Hij moet een zeer grote kennis hebben van wat er in de lucht hangt, een voorkennis van wat er te gebeuren staat, en dat alles moet hij ook terdege kunnen uitbeelden. En passant constateer ik – 't is meer een constatering dan een verwijt – dat er in de kunsten ontstellend veel 'teenagers van de week' zijn. Ze passeren, ze verdwijnen spoorloos, en niet altijd terecht. Wie spreekt nu nog over de schilder en prentenmaker **Sidney Nolan**, om maar eens iemand te noemen?»

HUMO Je bent de schilderkunst altijd trouw gebleven, maar met gemengde gevoelens. Ooit zei je dat je schilderde om de schilderkunst al schilderend te vernietigen.

ROOBJEE « Die uitspraak blijft gelden. Ik accepteer wel ruimtelijk werk, installaties en zo, en videokunst, maar de schilderkunst was voor mij *voldoende* om me te uiten. Bovendien ben ik geen knutselaar, en ik ben ook niet nieuwsgierig naar nieuwe media.

» Ik stel vast dat de schilderkunst, hoe archaïsch ook en hoe vaak ze al doodverklaard mag zijn, springlevend is. Een schilderijtje ter grootte van het deksel van een schoendoos, van de hand van een Antwerps schilder wiens naam ik niet ga noemen, is tegenwoordig zo'n zeventigduizend keer meer waard dan de gemiddelde installatie die twee keer zo groot is als deze keuken. Alles is zo te zien nog niét geschilderd.»

HUMO Je bent nu even in de zestig. Hoe ervaar je dat?

ROOBJEE « Ik volhard in een zekere jongensachtigheid, zodat alles ongeveer bij het oude blijft. Ik ben altijd een valse trage geweest – zoals **Verbiest**, die nog bij Eendracht Aalst heeft gespeeld. Maar goed, de krachten zijn er nog. We maken nog plannen. Laat ik zeggen dat mijn valse traagheid ondertussen minder vals is, maar trager.»

(rv)

(Foto's Johan Jacobs)

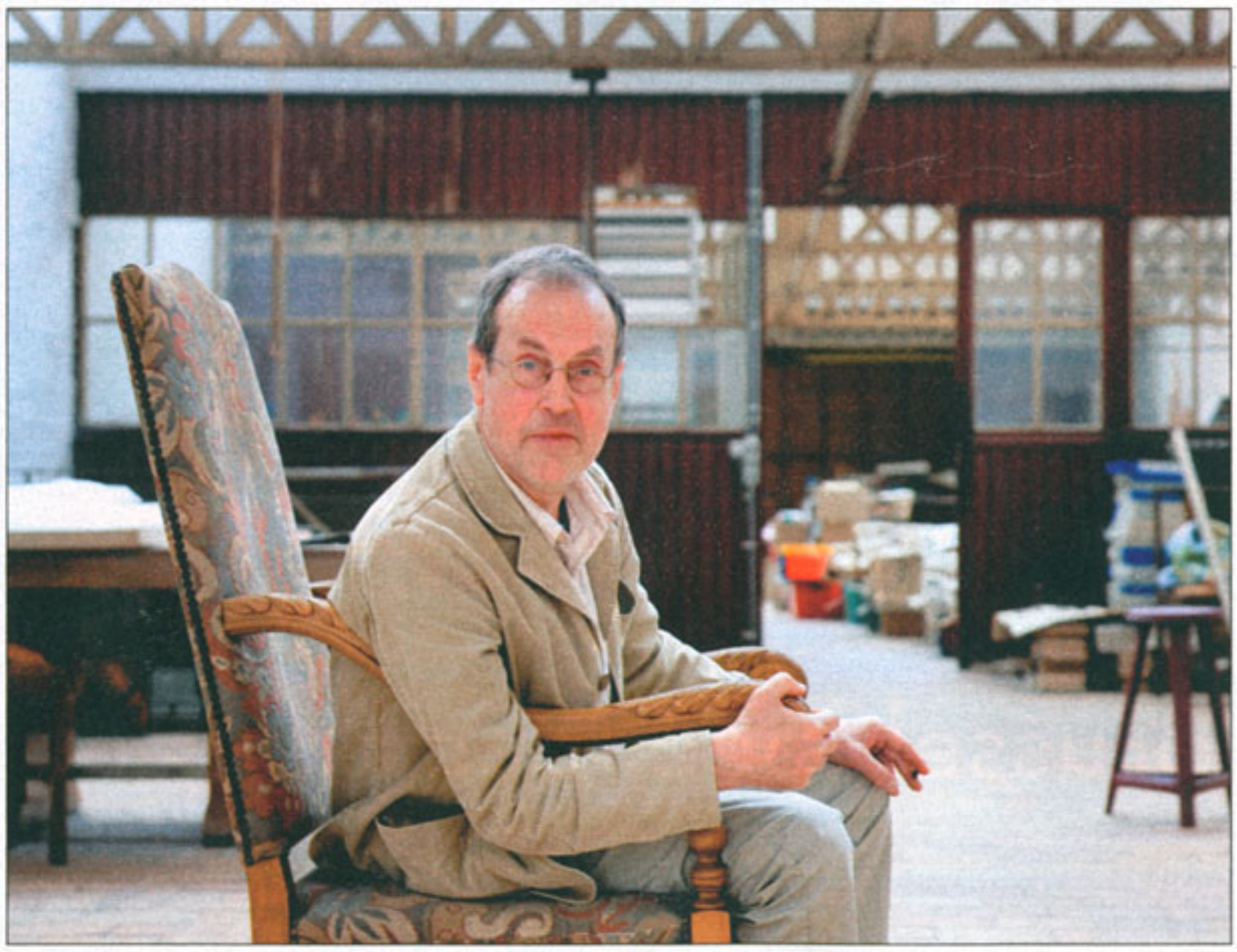

Pjeroo Roobjee woont al jaren in het Henegouwse Ellezelles. 'Er is hier veel meer opvallende armoede, maar die misère lijkt de samenhorigheid alleen maar te versterken.'